

אין עוד מלבדו

לע"נ מו"ר הגאון ר' יצחק אייזיק ב"ר בנימין זאב מנצח זצוק"ל
גלב"ע י"ב תמוז תשפ"ג

ועד שבועי שנמסר ע"י אחד הדרשנים שליט"א

פרשת בא

(שמות יב מו) וְעַצְם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ. מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה: לְזַכֵּר נְסֵי מִצְרַיִם כְּמוֹ שִׁפְתֵינוּ בְּאַחֲרוֹתַי. וְגַם זֶה גִזְע מִן הַשְׁרָשׁ הַנּוֹכַח, שְׂאִין כְּבוֹד לְבַנֵּי מְלָכִים וְיוֹעֲצֵי אֶרֶץ לְגֵר הַעֲצָמוֹת וְלִשְׁבָרָם כְּכִלְבִּים, לֹא יָאוֹת לַעֲשׂוֹת כְּכֹה, כִּי אִם לַעֲנִי הָעַם הֶרְעֵבִים. וְעַל כֵּן בְּתַחֲלַת בּוֹאֵנוּ לְהִיּוֹת סְגֻלַת כָּל הָעַמִּים מִמְּלֶכֶת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ (שם יט ו), וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, רְאוּי לָנוּ לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים הַמְרָאִים כְּנוֹ הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁעָלִינוּ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וּמִתּוֹךְ הַמַּעֲשֶׂה וְהַדְּמִיוֹן שֶׁאֲנִיחֵנו עוֹשִׂין, נִקְבַּע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ הַדְּבָר לְעוֹלָם.

וכשנתבונן, נשים לב שכ"כ הרבה דברים אנו מצווים לעשות בליל הסדר, וכולם דרך חרות, והעניין הוא: להזכיר לנו שאנו בני יחידים למקום ברוך הוא, וכמו שאנו מברכים כשמכניסים בן לבריתו של אברהם אבינו: "אֲשֶׁר קִדְּשׁ יְדִיד מִבְּטֶן, וְחֹק בְּשָׂארוֹ שָׁם, וְצִאֲצָאוֹ חֶתֶם בְּאוֹת בְּרִית קְדֹשׁ, עַל כֵּן בְּשִׁכַר זֹאת אֵל חַי חֲלַקְנוּ וְכוּ' ". אדם מסתובב לו בעולם ולעיתים עלול לשכוח את הדבר הכי משמעותי בעולם "ש-קל חי חלקנו", וכמה ה' קרוב אלינו, כמו שאנו אומרים שלוש פעמים ביום באשרי יושבי ביתך: קרוב ה' לְכָל קִרְאָיו (תהלים קמה, יח), וכמו שכתוב בפסוק: כִּי מִי גוֹי גְדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרִבִּים אֵלָיו (דברים ד, ז), וכמ"כ פסוקים רבים, וכשאנו אומרים אלוקי פירוש האלוקים שלי המשגיח עלי בפרטיות מוחלטת, וכן אנו אומרים בזמירות שבת: צוֹר הָעוֹלָמִים רוּחוֹ בָּם נִחָה,

אולי זו השאלה הגדולה בעולם: איך יתכן שהאדם מסוגל להחזיק ממש בידו של בורא עולם - כמו שכתוב: וְאֲנִי תְּמִיד עִמָּךְ, אֲחֻזָּת בְּיַד יְמִינִי (תהלים עג, כג) - ולמרות זאת להיות בדיכאון עמוק? איך יתכן שהאדם ממש יכול להסתודד, כפשוטו, כל היום, עם מלך העולם, ובכל זאת להסתובב עם פרצוף של מלפפון חמוץ...? למה אנחנו לא האנשים הכי מאושרים עולם? איך יתכן שהאדם יכול לקיים כ"כ הרבה מצוות שאין קץ למתן שכרן, ולא לרקוד כמו שיכור מרוב שמחה? כיצד יתכן שאדם שלומד כל היום תורה ביודעו שקודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, והוא יהיה במצב של דיכאון ר"ל?

ישראל בני מלכים

ובכן, כותב החינוך (במצווה ז): שלא לְאָכַל הַפֶּסַח נָא וּמִבְּשָׂל, מִשְׁרָשֵׁי מִצְוָה זו, מָה שִׁפְתוֹב בְּשִׁחִיטָתוֹ, לְזַכֵּר נְסֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְזֶהוּ שֶׁנִּצְטַוֵּנוּ לְאָכְלוֹ צְלִי דוֹקָא, לְפִי שְׂכָה דְרָה בְּנֵי מְלָכִים וְשָׂרִים לְאָכַל בְּשָׂר צְלִי, שֶׁהוּא מְאָכַל טוֹב וּמְטָעָם, אֲבָל שָׂאָר הָעַם אֵינָם יְכוּלִים לְאָכַל מְעַט בְּשָׂר שֶׁתְּשִׁיג יָדָם, כִּי אִם מִבְּשָׂל, כְּדִי לְמַלֵּא בִטְנָם. וְאֵנוּ שְׂאוּכְלִים הַפֶּסַח לְזַכֵּר וְלְזַכֵּר שֶׁאֲנֵנוּ לְחֵרוֹת לְהִיּוֹת מִמְּלֶכֶת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ, וְדַאי רְאוּי לָנוּ לְהִתְנַהֵג בְּאַכִּילַתוֹ דְּרָה חֵרוֹת וְשֵׁרוֹת.

וממשיך החינוך לקמן (במצווה טז): שְׂלֹא לְשִׁבֵר עֲצָם מִן הַפֶּסַח - שְׂלֹא לְשִׁבֵר עֲצָם מִכָּל עֲצָמוֹת הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר

פירוש "מאן דנפח מדיליה נפח" וד"ל, והכל להזכיר לנו את רום מעלתינו, וכמה מיליוני שנות אור אנו רחוקים מהרגשה נעלה זו.

הליכותיו של בן המלך...

אני נזכר במעשה שהיה עם הגאון רבי אליעזר בן דוד זצוק"ל, שסיפר שפעם שהה במחלקת ההגירה באמריקה, ולפתע שם לב שגוי ענק ומפחיד לא מסיר את עינו ממנו, והוא ממש נבהל, וע"כ שאל את הגוי: מה ראה בו, שמחמת כן אינו מסיר ממנו את עינו לרגע? אמר לו הגוי שהוא נולד בדרום אפריקה, ומילדות סיפרו לו שלמלך העולם יש כאן בעולמנו בנים יחידים, והדבר פגע בו כרעם, והבטיח לעצמו שהוא חייב לפגוש את אחד מבניו של מלך העולם, חלפו שנים ולא זכה לכך, והנה כשעמד בתור במחלקת ההגירה הבחין באדם ולראשו כובע גדול ובגדיו מוזרים, וע"כ שאל מישהו אודות הלבוש הזה, והלה ענה לו: כי כנראה מדובר ביהודי, והגוי קפץ על ההזדמנות לחזות במו עיניו בבנו יחידו של אדון העולם.

והוסיף הגוי לספר לרבי אליעזר בן דוד, ששנים הוא חי בסקרנות גדולה איך חי ואיך מרגיש ומה חושב אדם שזכה להיות בנו של האדון הנכבד? כי הוא משוכנע שאדם כזה בטוח חי לגמרי חיים אחרים ומרוממים לאין שיעור מכל יתר בני אנוש, ומרגיש מה ששום אדם על פני האדמה לא יכול להרגיש, וכמו למשל שאין סיכוי שיכעס, ולא שיהי' עצוב, ולא חסר דרך ארץ חלילה וכיוצ"ב. בקיצור: אין סיכוי שהוא לא "נושם אוויר פסגות..." ואין שום סיכוי שלא רואים עליו כמה שהוא יצור מרומם מעם, בטוח שהדבר ניכר בכל הליכותיו ותנועותיו שכן מלך הוא, וכלשון רבנו יונה בשע"ת: '...בכל מבטא שפתיים, ובכל אשר ירמזון עיניים, ובכל הנהגה ופועל ידיים...' . רואים כי בנו של מלך העולם הוא.

סיפור השגחה להפליא

אני נזכר בסיפור שהיה מספר הגאון הגדול רבי חיים קרייטווירט זצוקללה"ה זת"ע, שכאשר שהה במחנות

ההשמדה, ניגש אליו יהודי וגילה את אוזנו שיש לו חשבון בבנק בשוויץ, ושם שוכן לו סכום עצום של כסף... ומאחר ואיננו יודע מה ילד יום ויש לו בן יחיד אותו לא זכה לראות זמן רב, ע"כ מבקש למסור להגר"ח קרייטווירט את הקוד הסודי של חשבון הבנק שלו, כדי שאם יזכה לפגוש את בנו יחידו ימסור לו את זה, ואכן רבי חיים זכה וניצל מאימי השואה הנוראה, ואותו יהודי עלה בסערה השמימה על המוקד הי"ד. ורבי חיים הסתובב בעולם קרוב לשלושים שנה, ולכל מקום שהגיע היה מחפש ומתעניין אם מישהו מכיר את אותו יהודי אשר שמו כך ושם אביו כך וכך, ולצער העצום לא מצא זכר ושארית לאותו אדם.

והנה, יום אחד כשהיה בנסיעה ברכבת תחתית בארה"ב, ניגש אליו קבצן יהודי שהיה ניכר עליו שהוא עני מרוד, כולו זועק אביו, בגדיו מרופטים ומבט של צער עמוק ויגון על פניו, התיישב לידו והחל לספר לו כמה מרים ועלובים חיו ושאלו נהרג עקה"ש בשואה, וככל שהוא מדבר הרגיש רבי חיים שלפניו אותו אדם שהוא כ"כ מחפש, שואל אותו הגר"ח לשם אביו, והוסיף לשואלו עוד פרטים מזהים, ומיד הבין שהינה ה' לידו את האיש אשר הוא כה מבקש, והחל לספר לו שאביו הפקיד בידי את הקוד הסודי של חשבון הבנק שלו, ושבעצם הוא יהודי עשיר מופלג... ואמר לו: סע לשוויץ ששם מקום החשבון של אביו, וכמובן שאותו יהודי סירב להאמין, והיה צריך לשכנעו שאכן כך, והיה רבי חיים צריך להלוות לו כסף כדי שיוכל להגיע לשוויץ, ושם נוכח בבלתי יאומן.

ובאחת מדרשותיו המאלפות הביא הג"ר חיים קרייטווירט זצ"ל את דברי התנא רבי עקיבא במשנה במסכת אבות (פ"ג): חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר: פִּי בְּצֵלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם (בראשית ט, ו). חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר: בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם (דברים יד, א). חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר: פִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם

תֹּרְתִי אֶל תַּעֲזֹבוּ (משלי ד, ב).

ערכה הרב של הידיעה בחשיבותנו

מאז ומתמיד התקשיתי אמר הרב, מה פשר הכפילות בדברי התנא, שבנוסף לחביבין ישראל הוא אומר גם חיבה יתירה נודעת להם? מהי משמעות הנודעת להם, הנושאת בכנפיה חיבה יתירה? עד שבא לידי מעשה זה אשר בעקבותיו נתחוורו לי דברי המשנה, ואמר: "אני שואל אתכם רבותי: מה היה האיש הזה במשך עשרות שנים שחלפו מאז מות אביו, עשיר או עני? עשיר! השיבו כולם פה אחד, ואני אומר לכם, ענה כנגדם הגר"ח: שבפועל הוא היה עני, מדוע? כי חסרה לו הידיעה אודות הירושה הגדולה שנפלה בחלקו, חביבין ישראל זוהי עשירות שאין כדוגמתה בעולם, ואין קץ ודמיון לה, אבל כל זמן שחסרים אנו את הנודעת להם, הרי אנו דלים ורשעים, על כן אומר התנא: חיבה יתירה נודעת להם, דהיינו באשר אנו מתוודעים לידיעה החשובה בדבר היותנו צלם אלוקים, בנים למקום, וע"י קבלת הכלי חמדה אנו נעשים מוקפים בחיבה יתירה גדולה ומרנינה לאין שיעור, מה רב הוא איפוא העושר והאוויר אשר אפשר להשיג על ידי גילוי הנודעת להם, עד כאן דברי הרב זצוקללה"ה. כמה צריך סיפור זה לאלפנו בינה, ולשנות את חיינו מקצה לקצה. חשבתי שזו כוונת הקדיש תַּגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא, וכו' וכו' יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל וכו', לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁירְתָּא תִּשְׁבְּחָתָא וְנִחַמְתָּא, שהכוונה בכל אלו שאנחנו נזכה להכיר יותר ויותר בערך המצוות, ובערך התורה הקדושה, בערך השבת קודש, בערך התפילה, בערך הציצית, ובערך התפילין, ועיקר הקדיש הוא זעקה פנימית שאנחנו כל הזמן נעריך ונייקר יותר ויותר את כל המעשים שאנחנו זוכים לעשות יום יום.

חשיבות החשבת המצוות

וכמו שהבאנו בשם אחד הצדיקים: חֲשַׁבְתִּי דְרַכִּי וְאֲשִׁיכָהּ רַגְלִי אֶל עֲדֹתֶיהָ (תהלים קיט, ט), כל הזמן אני מעלה

ומחשיב יותר ויותר את ערך המצוות, וככל שנעלה את ערך המצוות נהיה באמת יותר ויותר עשירים, וכשאדם מרגיש שהוא כל הזמן הולך ומתעשר ברור שהוא הולך ונהיה מאושר יותר, וזהו גִּדְלוֹ לָהּ אֲתִי וְנִרְוַמְמָה שְׁמוֹ יִחְדּוּ (תהלים לד, ד), וזהו על כָּלֵם יִתְרֹמֵם וְיִתְבָּרַךְ שְׁמָהּ מִלְּכֻנּוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וכו', רוממו ה' אלוקנו, כל אלו כוונתם שדבר ה' ומצוותיו ועשיית רצונו יתרומם בעינינו ללא שיעור תמיד.

הכל מושגח בדיוק מירבי

כ' בפרשה: וַתִּחַזַק מְצָרִים עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן הָאָרֶץ פִּי אָמְרוּ כָּלֵנוּ מֵתִים: וַיֵּשֶׂא הָעָם אֶת בְּצִקּוֹ טָרֵם יִחְמֵץ מִשְׁאַרְתָּם צָרְרַת בְּשַׁמְלֹתָם עַל שְׁכָמָם (יב, לג-לד): ופי' רש"י: טרם יחמץ, המצריים לא הניחום לשהות כדי חימוץ. כמה נפלאים הדברים שאנחנו אוכלים מצות אלפי שנים, כדי שנזכור באיזה דיוק בלתי נתפס מנהל אדון העולם את עולמו, מאות שנות שיעבוד הסתיימו ברגעים אלו לפני שהחמיץ הבצק...

יש לנו ללמוד מכך, כמה צריך לזכור שהכל מדויק להפליא, וזה לא במקרה שהשכן שלי החליט להתקין את המזגן בדיוק מעל חלונני... והשוטר הזה החליט להתעלל בי... והבן הזה מאתגר אותי, וקשיי הפרנסה הללו, והבת הזו שעדיין מחפשת שידוך וכו' וכו', וכמה אמונה אפשר לקחת מהמצות הקדושות שבאות להזכיר לנו שרק ה' ית' מנהל את העולם, ואין עוד מלבדו, כי מהבוקר עד הלילה נדמה לנו שההוא עשה לי... וההוא פגע בי... והר"מ הזה... והמשגיח הזה... והגננת ההיא... במקום לזכור ולהאמין שרק ה' מנהל את הכל, ומשגיח על כל אחד ואחד מאיתנו באופן אישי, ולא רק שהכל רק מה', אלא בעיקר שהכל הכל רק לטובה גדולה.

היסוד הראשי והיחידי של הכל: הודאה

וכמה נפלאים ומשגיחי חיים דברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשתינו: "וכוונת כל המצוות: שנאמין באלוקינו, ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון חפץ בתחתונים, מלבד

יהודי היה יודע היה שמח ורוקד. ואכן כך היא ההלכה (סימן רכ"ב סעיף ג'): "חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגור עלי השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו". וכן נפסק שם (סו"ס ר"ל): לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל מה דעביד רחמנא, לטב עביד. כאן עוד נתחדש לנו שיש דין בהתרגלות בכך.

הסכנה... ופתרונה...

עוד נקודה חשובה בס"ד נתחדדה לי. אנחנו כל היום עוסקים ועוסקים בהשתדלויות שונות ומשונות, ויש כלל ידוע המובא בחינוך (בכמ"ק בספרו): שאחרי הפעולות נמשכות הלכבות, אם כן, היות וכל היום אנחנו משתדלים בהמון ענינים אז אנחנו במסלול מאד מסוכן, כי נדמה לנו שאנחנו ואנחנו וכו' וכו', אודות לכך חשבתי, שעל כן מן הראוי מאוד לומר על כל פעולה: לישועתך קויתי ה' (בראשית מט, יח), שאז בזכרו כי מה' מצעדי גבר כוננו, יוכל בסייעתא דשמיא להנצל מהדמיון, ולזכור כי ה' ית' פעל כל זאת, ולא יפול לבלבול, ויזכור שהוא בסך הכל בובה על חוט... ואתה חונן לאדם דעת, חונן בלשון הווה, וגם החכם הגדול בעולם יכול ליפול בשטות עצומה, ולכן העצה היעוצה להקדים תפלה לכל פעולה, ללא יוצא מהכלל, למשל: אבאל'ה אני הולך לקנות נעליים, לישועתך קויתי שאמצא את הנכונים עבורי, וכן כשהולך למכולת "לישועתך קויתי", וכו' וכו', וכך על כל פעולה ממש לזכור את ה' יתברך, וזה מפתח עצום לחיזוק האמונה וביטחון בהקב"ה, וממילא לסייעתא דשמיא.

זה שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות, וכוונת בתי כנסיות, וזכות תפילות הרבים זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא' שבראם והמציאם, ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו: בריותיך אנחנו, עכ"ד.

והרי דברים אלו נוראים למתבונן, הלא אם היינו נשאלים: מהו עיקר רצונו של השי"ת מאת בוראיו? היינו משיבים תפילה, או שמא גמילות חסדים ואהבת הזולת, וודאי תורה, שכל חפצך לא ישוו בה, ותורה כנגד כולם, אולם למרות כל זאת הרמב"ן בדבריו אלו מחדש: שאין לעליון בתחתונים חפץ, אין הקב"ה רוצה וחפץ מאיתנו בשום דבר מלבד אשר נודה לו על כך שבראנו. ומובן א"כ, שהכרת הטוב היא היסוד והמפתח לכל התורה כולה, הכל הכל זה להאמין ולהודות, ההודאה היא, כאמור, יסוד לבריאת העולם וליצירת האדם.

משום כך נתנו אנשי כנסת הגדולה ביטוי ותוקף לחיוב ההודאה הנדרש מהאדם, בנוסח התפילה: "לפיכך אנחנו חייבים להודות לך". כלומר, על האדם חלה חובה יום יומית להודות לבוראו, ועל מנת שהאדם יתעורר לבטא את הודאתו, תיקנו חכמים את ברכות השחר, וכמ"כ את תפילת 'נשמת כל חי', בה מתוארים נפלאות הבורא וטובותיו.

למשל: בין היתר מוזכרת בה הלשון: "שכן חובת כל היצורים לפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, להודות ולהלל, לשבח, לפאר, לרומם ולהדר, לברך ולקלס". האבן עזרא כותב שהאדם חייב להודות לה' כל רגע, כיון שחסדי ה' פרוסים עליו כל הזמן, ולא רק על עצם החיים חייב האדם להודות ולשבח לאלוקיו, אלא גם על העונג שהוא חווה ברגשות השונים, אולם משום היות האדם עסוק בעסקי העולם נקבע לו זמן לתפילה במהלך היום על מנת שימלא כראוי את חובת ההודאה לאלוקיו.

רעה או טובה?

ועיקר התודה זה: לטובתי נשברה רגל פרתי, להאמין ולדעת שמתחת לכאב הכי קטן מסתתר מטמון עצום, שאם

ניתן לקבל את הגליון במייל

e0527167700@gmail.com

לפרטים, לתרומות, להערות ולהארות

052-716-7700